

En síntesis, aparte de sugerirle al autor una revisión exhaustiva de la publicación para evitar ciertas erratas en ediciones posteriores, el conjunto de la obra resulta ilustrativo para un lector ocasional que se acerque a ella, interesante para cualquier estudioso de la sociolingüística y súmamente útil para los docentes de Lengua castellana de Primaria y Secundaria.

Precisamente, cuando la didáctica de lenguas enfatiza la tarea del docente como investigador en su acción educativa, es ya hora de que nuestras aulas se conviertan en espacios de investigación donde se configuren vinculados el saber lingüístico de los alumnos y la intervención didáctica de los profesores. Ojalá obras tan plausibles como la presente logren despertar y motivar a muchos docentes del letargo y apatía en los que se hallan sumidos.

José R. Gómez Molina
Dpto. de Filología Española
Universitat de València.

MARTIN HAASE, *Sprachkontakt und Sprachwandel im Baskenland*. Hala deritzo Martin Haase-k buruturiko doktoregotesiari, "Hizkuntza-ukimen eta aldaketa linguistikoak Euskal Herrian", 1992an Hamburg-eko Helmut Buske argitaletxeak salmentan jarri zuena, eta azpi-izenburu gisa, zein ukimen eta zeintzuk aldaketok diren argitzeko, ondokoa dakarrena: *Die Einflüsse des Gaskognischen und Französischen auf das Baskische* (gaskoin eta frantsesaren eraginak euskararen gainean).

Beste modu batera esanda, aztertzen dihardugun ikerlana, hala genetikoki nola tipologikoki elkarrengandik arras hurrun dauden hizkuntza biren arteko *konvergenziagramatika* (Konvergenzgrammatik) idazteko entsegua dugu. Alde batetik dialektu erromaniko bat, mendebaldeko okzitaniera edo gaskoina, eta bestetik euskara, Amikuzeko aldaeran. Eta bigarren mailan bakarrik, eta lehenengoz aipaturiko beste hizkuntza erromanikoaren bitartez beti ere, frantsesa eta euskararen artean. Haase-k berak dioen legez:

Die Beschreibung der kontaktbedingten Sprachwandler-scheinungen kann in Anlehnung an den Begriff der 'historischen Grammatik' als *Konvergenzgrammatik* bezeichnet werden. Sie ist ein Teil der *Konvergenzgeschichte*, die die Sprachwandler-scheinungen in Zusammenhang mit dem soziolinguistischen Rahmen setzt, der aus den äusseren Bedingungen der Mehrsprachigkeit und dem daraus resultierenden Sprachverhalten besteht. (14. or.)

Haase-k aurkezturiko ekoizpenak era egokiaz erantzuten dio hasierako proposamendu honi. Are gehiago, kalitatearen ikuspegitik haren lana Wilhelm von Humboldt hasi zenetik, eta beste batzuren artean, Hugo Schuchardt, Linschmann, Bähr edo Boudaren ikerketatik igaroz, euskaralogiaren garapenerako aleman ikerle eta hizkuntzalariek egin dituzten azterketa ederrez osotu den katea sendo eta luzean antzeko beste katangebi bat osotzen du.

Konvergenziagramatika baten idazteak ikertzen diren hizkuntza eta faktuen

ezagutza zuzen eta zehatza eskatzen ditu. Hezkuntzaz erromanista izanik, era horretako ezagutzak ekuazioaren alderdi erromanikorako auresuposatzen zaizkio Haaseri, h.d., gaskoinerako (eta orobat, jakina, frantseserako). Ez nahi eta nahi ez, ordea, ekuazioaren euskal alderdirako. Eta horregatik baino ez balitz, esan behar genuke, euskal datu eta faktuen deskribaketak berak bakarrik obra zuzenesten duela, zeren aurkezturiko deskribaketa zehatza eta osoa baita, eta erratzen ez banaiz, aleman euskaralogan, eta alemanez beraz, inoiz idatzi den osoena.¹

Liburua 8 kapitulutan dago antolatua. Sarrera teoriko batekin hasten da (1. kap.), aztertutako eskualdearen egoeraren behaketa zorrotz eta zehatzarekin segitzen du (2. kap.), eta urratsez urrats gramatikaren alderdien azterketa oso batez aurrera doa kapituluka (morfofonologia, morfojoskera nonimala, aditz-morfojoskera, perpaus bakuna eta perpaus konplexua), beti ere egileak konvergentziaren ondorioztat jotzen dituen egituretarako proposamenduak eginez, 8. kapituluan, azkenez, aurrekoetan aurkeztutakoari begirada orokor eta teorikoa emateko.

Nire ustez, Haase-ren lana eredu-garria da tankera horietakoetan, dela osotasunagatik, zein erakusten duen Amikuzeko euskararen ezagutza oso eta benetan izugarriagatik. Halandaze, kritika orokor bat egin gurako balitz, metodoari buruzkoa izan beharko litzateke, ez ordea, lanari berari buruzkoa. Beste era batera esanda, zalantzatan jar daitekeena gramatikaren alderdi desberdinen alderaketa partziala da, konvergentzia-faktuak ikertzeko metodo hori egokia ote den galdetu, alegia, sistemak gonbaratu gabe —kasuon gaskoinaren eta euskararen gramatikak— azkeneritzi irromorik atera daitezkeen. Izan ere, ni ez nago guztiz seguru. Edozelan ere, Haase-k aurkezten dituen hainbat kasu eta emaitzak ez dio zalantzari zirrikitu handirik uzten. Gogora datorren adibidea, 'instrumental'aren bizkar postposizio 'komitativo'aren zabaltzea izan daiteke, edo eta euskal gramatikan oso erraz ekantzen ez diren egitura pasiboen sorkuntza. Gauza bera euskara historikoaren sistema tenpo-aspektual 'erromaniko'az esan daiteke, alegia, Etxeparek 1.545ean bere liburua argitaratu zuenetik ezagutzen dugun euskara historikoaren sistema tenpo-aspektualaz.

Eta halaz ere, eztabaidaturiko beste kasu batzuetan arrazoi-garriak diren zalantzak agertzen dira. Esate baterako, ez da nahi eta ez beharrezkoa edo eta bistakoa, forma sintetikoaren galera sistema tenpo-aspektual erromanikoaren zabalkundearekin loturik dagoenik, zera kontuan hartzen badugu batez ere, forma bien banaketa osagarria dela: forma sintetikoek puntukaritasuna adierazten dute, eta analitiko edo perifrastikoek, ostera, inperfektutasuna, iteratibitatea e.a. Alegia, ez da nabaria lehen begiradan behintzat, fenomeno bien arteko lotura, eta iturri soziolinguistikoko fenomenoak tartean egoteak ez ninduke bat ere harrituko, adibidez, forma morfologikoki bakunak erabiltzeko joera, orain dela 25 bat urterarte jendea eskolatzen ez zen hizkuntza baten batez ere. Bermeoko hizkeran, esate baterako, iraganaldiko hainbat

(1) Ikusi dudun errakuntza bakarretariko bat, eta seguru asko egilearen borondateari ezin egotz dakiokena, 93. orrialdean agertzen da. Hor, (279) eta (280) adibideetarako eskaintzen diren itzulpen zuzenak testuan ematen direnen kontrakoak dira:

(i) *egoiten naiz* ez du 'ich befinde mich gerade' esan gura eta
Izan ere, guztiz kontrakoa da egia:

(iii) *egoiten naiz* 'ich befinde mich'eta

(ii) *nago* ez du 'ich befinde mich' esan gura.

(iv) *nago* 'ich befinde mich gerade'

forma orainaldikoak legezkoak dira, /n/ morfemaren gehiketa hutsaz osotuak, eta ez paradigmaren arauera egokiak eta zuzen lireratekeenak:

(1) euskara estandarra:	(2) Bermeoko euskara:
a) ekarri nauzu	a) ekarri nozu
b) ekarri ninduzun	b) ekarri nozun

Argia den beste adibide bat asimilazio arzekaria da.

Egia da benetan euskarazko *zenbait* inoiz [senbait] ebaki dela, eta ez gaur egun orokor den bezala [sembait]? Ezaguna da euskarak asimilazio aurrekaria duela:

(3) San Antolinak --- San Antoliñak

Baina zer esan dezakegu Haase-k aipatzen duen *gonbitatu* kasuari buruz, hizkuntza estandarrean *gomitatu* gisa agertzen dena, edo *komeni* aditzaz, edo *sembe* akitarianiar substantiboaz, egungo euskararen aldaera guztietan *seme* forma daukanaz? Erromanikoaren eragina dago hemen, ala unibertsal fonologiko bat?

Zernahi gisaz, eta edozein izanda ere itaun hauoi ematen zaien erantzuna, edo adibidez operatzaile modalen desagerketaz egin daitekeenari —ene ustez gaskoin eraginaren pean ezelan ere ezin azal daitekeena— aurkeztutako datuen kopuruak bezala, hala egindako proposamenduen multzoak argi eta garbi uzten dute, zertzeladaz zertzelada aritzen den lan baten aurrean aurkitzen gabela, eta inongo oztopori ihes egiten ez diona.

Amaitzeko, eta euskaldun gisa, Haase-ren lana irakurtzean sendituriko plazerra aipatu behar dut, bai aztertutako hiztunekiko erakusten duen errespetuagatik, edota bera onartu zuen herrialderako darion esker onagatik, eta halaber gure hizkuntzaren etorkizunari buruz erakusten duen kezkatatik. Izan ere, toponimo guztiak euskaraz transkribatzen dituela aipatu gura nuke, eta ez dauzkaten forma ofizialetako baten. Hain zuzen, norberaren bizitzan izen bi erabiltzera behartuta egon denarentzat, bata ofiziala, eta erreala bestea, esangurakorra den zerbait.

Andolin Eguzkitza